LAVASTAJADEBÜÜT. 29 aastat Estonia teatris peamiselt koorilauljana töötanud **Jaak Jõekallas** toob täna välja oma esiklavastuse ‹‹Operetikuningas Imre Kálmán››.

«Operetti on mõtet teha ainult ausalt ja avatud südamega»

Tänavu mais 50. sünnipäeva tähistav Jaak Jõekallas on veetnud Estonia teatris peaaegu kogu oma täiskasvanuelu: laulnud kooris, teinud osatäitmisi solistina, tegutsenud vabatahtlikuna teatri arhiivis ning toimetanud trükki oma koduteatri ajalugu puudutava raamatu «Estoonlased maskiga ja maskita». Ühtlasi on ta teinud saateid Klassikaraadios ja Vikerraadios, kirjutanud artikleid näitlejatest ajakirjale Elu Lood ning avaldanud teosed «Unustamatu Miliza Korjus» ning «Kinostalgia. Filmistaaride lummuses». Täna esietendub Estonias tema esiklavastus «Operetikuningas Imre Kálmán», kus peaosades astuvad publiku ette Helgi Sallo ja Hans Miilberg.

Kálmáni muusika on minu jaoks väga sütitav. Kálmán tõmbab muusikas oma hinge laiali, selles kõiges on midagi heas mõttes rahvalikku.

Oled peaaegu kogu oma senise täiskasvanu- ja tööelu veetnud Estonia teatris. Kuidas sa sellesse majja sattusid?

Mu ema tundis Estonia koormeister Anne Dorbekit, nende omavahelises vestluses selgus, et Estonia koor vajab tenorit. Kuna ma laulsin tollal ühes kooris, soovitas ema mind ja Dorbek kutsus ette laulma. Ma läksin, laulsin ja mind võeti tööle. See oli 1990. aasta jaanuaris. Laulmist ma varem õppinud ei olnud, seega astusin riiklikku akadeemilisse ooperiteatrisse otse tänavalt. Minuga koos samal päeval alustas teatriteed ka praegu solistina tegutsev Mart Madiste.

Millised ootused, lootused ja eeldused sul tööle asudes olid?

Minu jaoks oli Estoniasse tööle saamine midagi sellist, nagu oleks taevas langenud maa peale. Ma olin selleks ajaks käinud mitmel Estonia etendusel, lisaks näinud selle maja artiste kontsertidel ning televiisoris. Võimalus astuda sisse Estonia töötajate uksest oli minu jaoks ime. Mäletan, millised emotsioonid mind valdasid, kui esimestel päevadel sattusid mulle koridoris vastu jalutama sellised inimesed nagu Tiit Härm, Leili Tammel, Eri Klas – minu jaoks oli see kõik täiesti ebareaalne!

Estonia teater neelas mind täielikult endasse. Kuni selleni, et 1990. aastate alguse ärkamisaja tuhin läks minust täielikult mööda. Estonia teatris oli siis veel isiksuste aeg, trupp oli väga suur – ligi 40 solisti, ligi 65-liikmeline ooperikoor, orkester ja balletitrupp. Majas töötasid Sulev Nõmmik, Margarita Voites, Anu Kaal, Helmi Puur jpt legendaarsed isiksused, samuti filharmoonia poole pealt Ada Lundver ja teised. Nüüd ei ole enam selliseid tüüpe.

Kas isiksuste aeg on nüüd möödas?

Mulle tundub, et aeg on nüüd teine ja inimesed teistsugused. Nii 20. sajandi esimesed kümnendid kui ka nõukogude aeg soosisid teatud mõttes loovisiksuste «isikukultuse» tekkimist. Kogu süsteem oli palju väiksem ja suletum ning selle piires sai artistide paremik palju tuntumaks ja armastatumaks kui praegu. Nii nagu filmikunstis oli vanasti stuudiote süsteem, mis staare sünnitas ning orbiidil hoidis, olid igal teatril omad staarid.

Estonial on ka praegu oma väike ja töökas trupp, kuid mulle tundub, et aeg ja olud ei võimalda praegustel tegijatel saada tõeliseks staariks. Pidevalt orbiidil püsida on väga raske. Estonia on paraku kombinaatteater, mis solistide jaoks tähendab seda, et nad peavad laulma kõike, sealhulgas sageli ka selliseid partiisid, mis neile vokaalselt ei sobi. Võib juhtuda, et loomeisiksus põleb läbi enne, kui suudab end tõeliselt igas plaanis kehtestada, ning inimene kaob areenilt enne, kui ta jõuab kellekski kujuneda ning ennast sügavamalt publiku mälukaardile talletada.

Jah, Estonia on suures staaride defitsiidis ka saali ja tänava poolt vaadatuna. Söandan pakkuda, et alates ajast, mil Kaie Kõrb enam ei tantsi, on avalikkuse silmis olnud tuntuimad estoonlased direktor Aivar Mäe ja balletijuht Toomas Edur – toredad ja võimekad mehed mõlemad, aga kumbki pole selles teatris artist...

Tänapäeval on paraku nii, et kui sa pole pidevalt pildil, siis pole sind ka nagu olemas. Eks selle olukorra tekkimises oli omajagu süüd ka sellel, mis toimub meie kultuuris laiemalt. On tekkimas olukord, kus kõik näitlevad, kõik laulavad, kõik on kõiges nii andekad. Sellel foonil tundub mulle, et Estonia teatri tänased ooperisolistid on justkui mattunud mingi ajaliiva sisse. Nende tegemised ei pääse eriti suurde pilti, aeg ei soosi nende esiletõusmist.

Nii artisti, staari, kui ka isiksuse mõisted on kaasajal teisenenud, seda ajastut kujundavad hoopis teistsugused tüpaažid. Tänapäeval minnakse sageli välja reklaami ja välise peale, mis teatrimaailmas tähendab, et otsitakse nimesid, otsitakse midagi, mis müüb, aga sealjuures unustatakse ära kogu selle asja romantika, väärikus ja sisemine ilu, mis peaks teatrist teatri tegema. Seetõttu on kogu protsessis ning tema lõpptulemuses väga vähe ehedat emotsiooni.

Sa oled olnud peaaegu 30 aastat koorilaulja ning teinud ka väiksemaid solistirolle. Millise pilguga sa oma senisele teele laulja ja näitlejana tagasi vaatad? Kas sa oled üks neist, kel ajastu pole võimaldanud esile tõusta sellisel määral, nagu sa vääriksid või vähemalt sooviksid?

Loomulikult olen ma edev ja soovin oma tegemistele positiivset tagasisidet, aga ma ei armasta olla tähelepanu keskpunktis. Sinna sattudes ma alati kohmetun. Arvestades seda, et mind võeti Estonia teatrisse tööle koorilauljana, olen ma selle staatuse kohta saanud selles majas teha rohkem, kui oleksin kunagi osanud või julgenud unistada.

Olen saanud teha päris palju soolorolle, ning seda eelkõige tänu Sulev Nõmmikule, kes mind 1991. aastal koorist välja tiris ning pani «Kevade» muusikalis Arnot mängima. Ilmselt seetõttu, et minu tollane noorus ja välimus sobisid selle lavakujuga, kutsuti mind teatris pikka aega Arnoks.

Sellest osatäitmisest jäi mulle teatav märk külge ning hakkasin saama sinisilmsete poiste rolle ka edaspidi. Lisaks olen teinud rolle linnahalli muusikalides, Vanemuise operettides ning ka ühes Von Krahli lavastuses.

Oleksid sa (olnud) valmis rohkemaks?

1994. aastal, kui käisin Vanemuises Ülo Vilimaa lavastatud muusikalis «Minu veetlev leedi» Freddy rolli laulmas, pakuti mulle seal isegi solistikohta. Aga tollel hetkel ei olnud ma selleks valmis. Ma lihtsalt ei julgenud seda vastu võtta. Ma pole elu sees mõelnud, et võiksin olla solist ja staar, ilmselt pole minus seda ambitsioonikuse haaret.

Staari pole sinust veel saanud, küll aga lavastaja. Oled ise töötanud kolme kümnendi jooksul ligikaudu poolesaja lavastaja käe all. Millised on selles vallas parimad mälestused?

Mulle meeldis väga, kuidas Boriss Pokrovski lavastas Estonias Mussorgski «Hovanštšinat». Ta suutis suure koori, mille koosseisus tegi selles lavastuses kaasa ka RAM, siduda solistidega üheks tervikuks. Paljud ooperilavastajad lavastavad koori kui ühtlast massi, nad ei oska sellega midagi peale hakata. Ja kui see mass laval ei liigu, siis on lavastus alati vähemalt pooleldi surnud. Pokrovski oskas selle massi elama panna, ta leidis kooriliikmetes üles isikupära, misläbi muutus lavastus elusaks ning efektseks.

Mul on siiani meeles, kuidas Arne Mikk tegi lavastaja ettekande enne «Padaemanda» prooviperioodi algust. See oli kõik nii põnev ja kaasahaarav, et ma istusin kogu see tundpoolteist, mis ettekanne kestis, nagu lummatult. Mikus on lavastajana isiksuslikku haaret ning ta oskab neid teemasid nii nüansirikkalt ja huvitava nurga alt avada, et sütitab ka teisi. Olen hiljem tabanud end korduvalt mõttelt, et see ettekanne oleks tulnud kindlasti salvestada.

Kuidas sina lavastama sattusid? See on muidu üpris haruldane olukord, et inimene teeb oma esiklavastuse alles 50. eluaasta lävel. Eelmised – ja vist ka esimesed –, kes Estonias sellisel moel lavastajadebüüdi tegid, olid Georg Ots ja Hendrik Krumm...

Minu teadmist mööda soovis teater lavastada mingit operetikava. Minu armastus selle žanri vastu on ilmselt teada ning sellest johtuvalt usaldas Aivar Mäe selle vastutusrikka ülesande mulle ja mul jätkus naiivset julgust see vastu võtta.

Milline peab õige operetilavastus olema?

Ma olen selle peale mõelnud, sealhulgas Estonia ajaloo kontekstis. Näiteks see, kuidas Agu Lüüdik siin kolmekümnendatel operette lavastas. Mulle tundub säilinud mälestuste, ajaleheartiklite ja piltide põhjal, et tegijad panid neisse sisse oma entusiasmi ja vaimustuse, nad tegid seda kõike väga ausalt, soojalt ja avatud südamega.

See oli opereti kuldajastu

Jaak Jõekallas

Sündinud 4.05.1969

Estonia koorilaulja, solist ja lavastaja

Avaldanud raamatud:

«Unustamatu Miliza Korjus» (2012)

«Estoonlased maskiga ja maskita» (2017)

«Kinostalgia. Filmistaaride lummuses» (2018)